

Fra yrkesrisiko til kulturell kontroll?

Tore Tjelmeland
Phd. kandidat



UNIVERSITETET I BERGEN

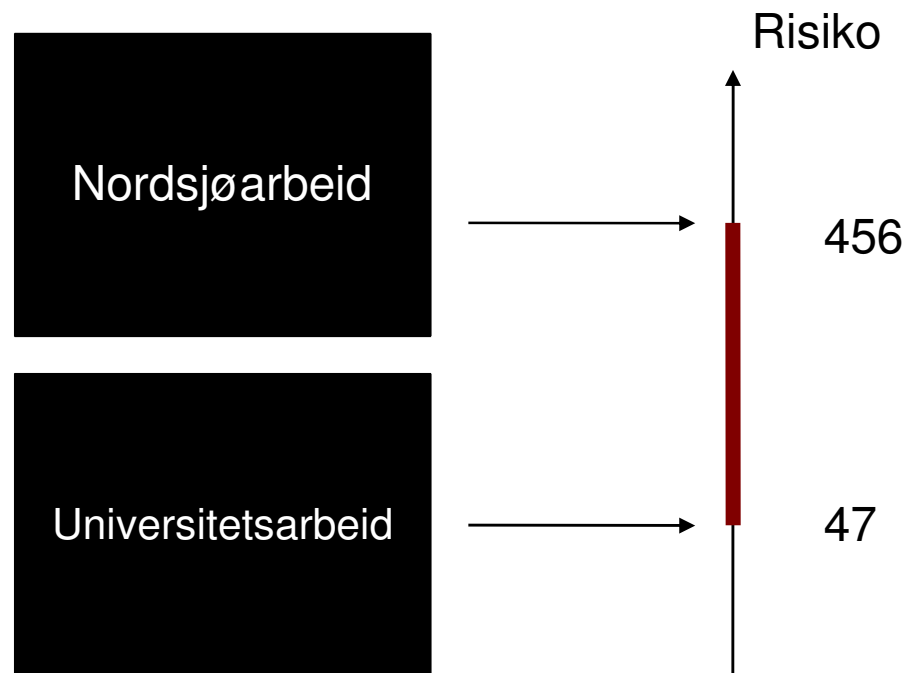
Yrkesrisiko

	Yrkesgrupper	Skader pr 100 000 arbeider	Total antall skader
1	Fiskeri og fangst	807	754
2	Olje og gass utvinning	456	87
3	Gruvedrift	317	51
4	Kjemisk prosessindustri	209	105
5	Flytrafikk arbeid	191	23
6	Skogsarbeid	162	44
7	Trearbeid	143	498
8	Smelte, metallurgi og støpe arbeid	141	82
9	Annet produksjons arbeid	124	81
10	Matindustri arbeid	105	139
	Gjennomsnitt (alle 59 bransjer)	63,4	6999

It is, however, interesting that this occupational group still has such high injury rates compared with other groups, despite the massive focus on preventive measures in the offshore sector over the past 20 years (Bull 2002:35).

Forskjell i yrkesrisiko

Svarte bokser



Mitt normative premiss;

- Det er store forskjeller i risiko knyttet til yrket
- Det er urimelig at den enkelte arbeidstaker skal ta ansvar for den risikoen som følger med yrket

Hva skjer når vi åpner opp den svarte boksen?

Nordsjøarbeid



Den åpne boksen

- Når boksen åpnes kommer mange forskjellige aktiviteter til syne
- Utført av mange forskjellige personer
- Med forskjellig bakgrunn, erfaring og personlige egenskaper
- Inne i den svarte boksen blir det tatt millioner av beslutninger
- Det er ikke lett å få øye på hvor yrkesrisikoen gjemmer seg blant alle disse beslutningene

To forskjellige perspektiver – to forskjellige diagnoser

- Dersom vi fokuserer på aggregert statistikk forsvinner individene og enkelbeslutninger og yrkesrisiko kommer til syne
- Dersom vi fokuserer på individer og enkeltbeslutninger forsvinner yrkesrisikoen
- Disse to forskjellige perspektivene på industriarbeidsplassens farer har sameksistert så lenge det har vært industri

Yrkesrisiko og utmattelse

- Etter enhver ulykke er det mulig å peke på en mengde beslutninger i forkant som kunne vært gjort annerledes
- Spørsmålet er om vi da har avdekket dårlige holdninger eller allmennmenneskelige begrensninger?
- Den 120 år gamle diskusjonen om forholdet mellom utmattelse og risiko er godt egnet til å belyse dette spørsmålet

Opprinnelsen til ordet yrkesrisiko

- Industri sikkerhetsforskningens første funn var at det var en sammenheng mellom utmattelse og risiko. Dette ble bekreftet av flere undersøkelser på 1890 tallet
- Risikoen for å bli skadet var større på slutten av arbeidsdagen enn begynnelsen
- Konklusjonen var at arbeidsmiljøet i seg selv var farlig
- Dette ble brukt som argument for å innføre de første obligatoriske ulykkesforsikringene i Frankrike og Tyskland

Den manipulerende arbeideren

- Forskningen som pekte på farene i arbeidsmiljøet i kombinasjon med utmattelse som årsak til ulykker, fikk motbør fra andre forskere;
- Etter at ulykkesforsikringene ble etablert steg antall rapporterte skader kraftig
- Det ble hevdet at arbeiderne både simulerte og fremprovoserte skader
- En spørreundersøkelse som ble distribuert til 50 ledere i Tyskland i 1907 konkluderte med at utmattelse ikke hadde noen betydninɡ for risiko

Ett av svarene i undersøkelsen var;

- “Når vi arrangerer fester for våre arbeidere etter arbeidstid ser vi at de danser glade og fornøyde til langt ut på morgenkvisten. Dette kunne de ikke gjort hvis arbeidet hadde utmattet dem.” Rabinbach 1992:236

Fra konflikt til separasjon

- På begynnelsen av 1900 tallet var det en opphetet diskusjon mellom arbeidfysiologer som fokuserte på allmennmenneskelige begrensninger og forskere som fokuserte på enkeltbeslutninger på arbeidsplassen
- Perspektiv motsetningene er fremdeles like store, men diskusjonene er praktisk talt vekke

En arbeidsfordeling har vokst frem

- Arbeidsfysiologenes fokus på aggregert statistikk på slutten av 1800 tallet blir ført videre for helseskader
- Mens fokuset på beslutninger på arbeidsplassen blir ført videre for arbeidsulykker

Kvantitative metoder og ansvars plassering

- Statistikk er en forutsetning for å få frem yrkesrisikoer
- Statistikk får frem at det er risikoer på arbeidsplassen som ikke er arbeidstakerens ansvar
- Prisen å betale er at dette perspektivet ikke kan fortelle noe om årsaken til enkeltulykker

Problemer knyttet til praksis

- Det som ser ut som sammenhenger kan være tilfeldige utslag
- Derfor opererer man med sikkerhetsmarginer innenfor statistikk
- For å kunne publisere noe som ett vitenskaplig funn må det være mer enn 95 % sannsynlig at det er en sammenheng. Da er resultatet signifikant
- De fleste oppfatter dette kravet som ett verdinøytralt kvalitetskriterium
- Folk skal kunne stole på at det vitenskapen presenterer er riktig

Krav til signifikans

- Men hva skjer med verdinøytraliteten hvis forskningsspørsmålet er om det er en sammenheng mellom arbeidsmiljøet og helseskader?
- Dette er ett spørsmål om ansvarsfordeling på arbeidsplassen
- Og for dette spørsmålet går vitenskapens selvpålagte kvalitetskriterier systematisk i favør av arbeidsgiveren

Min mening!

- Det kan være fornuftig med strenge signifikans kriterier for å kunne publisere noe som ny vitenskaplig kunnskap
- Det er ikke rimelig at de samme strenge kriteriene påvirker ansvarsfordelingen på arbeidsplassen

Arbeidulykker

- Arbeidsulykker blir analysert innenfor et helt annet perspektiv
- Fokuset er den enkelte ulykke
- Man går bakover i tid og avdekker en serie med uheldige enkeltbeslutninger, på forskjellige nivåer, som ledet frem til ulykken

“Organisasjonen”

- Ett fellestrekk innenfor dette perspektivet er at den analytiske enheten er organisasjonen
- Organisasjonen opererer i ett risikofyllt miljø, som en oljeplattform
- Hvis det taes dårlige beslutninger i organisasjonen eksponeres den for denne risikoen
- Men dersom det taes gode beslutninger klarer man å kontrollere risikoen

Hva med fatigue?

- Den 120 år gamle kunnskapen er at fatigue fører til økt risiko
- Siden ikke arbeidsmiljøet kan bli nevneverdig farligere i løpet av en arbeidsøkt så må det være menneskers evne til å ta gode beslutninger som forringes
- Det fatigue forskningen kan lære oss er at det er uungåelig at mennesker av og til tar dårlige beslutninger

Og hva med yrkesrisikoene?

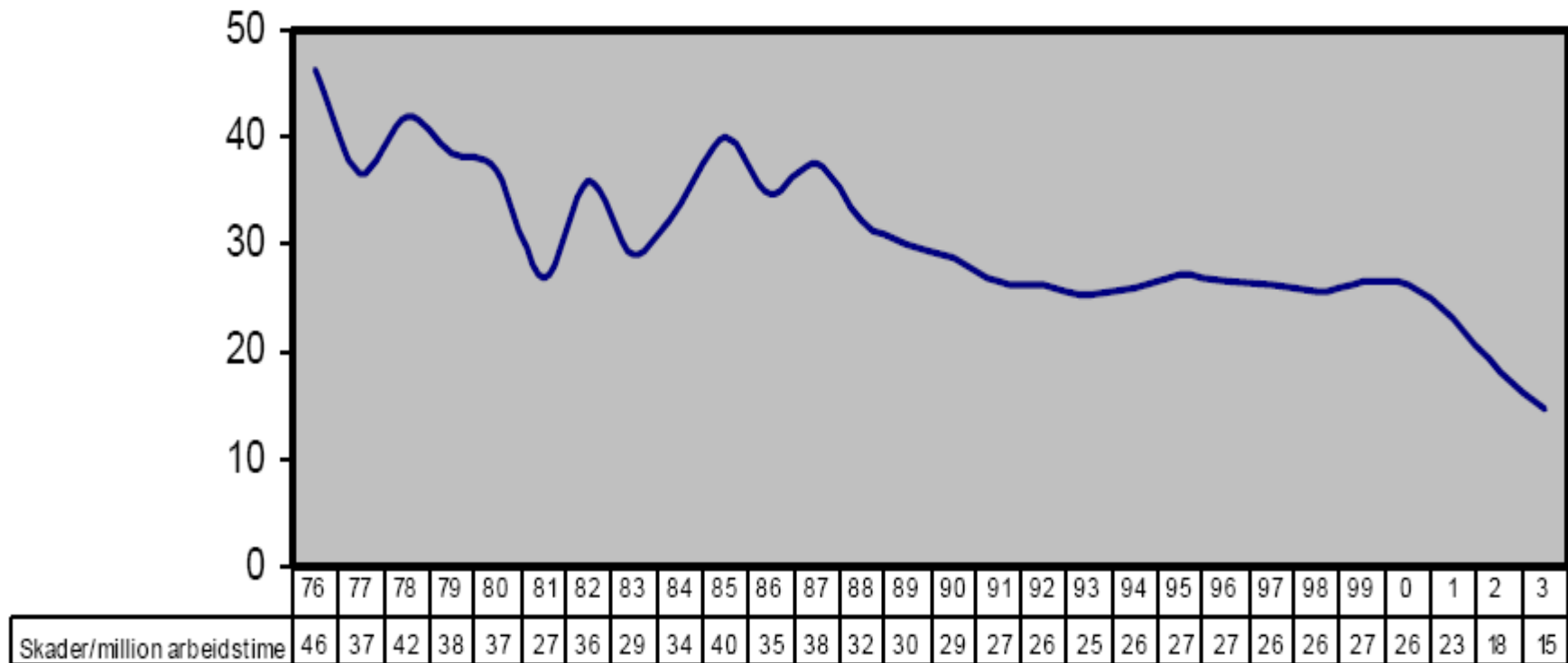
- Selv om fokuset er organisasjonen, utøves det en rekke forskjellige yrker i organisasjonen
- Med forskjellige yrkesrisikoer
- Noen må oftere ta gode beslutninger enn andre, hvis man skal kompensere for denne forskjellen
- Er det et rimelig krav?

En suksess historie?

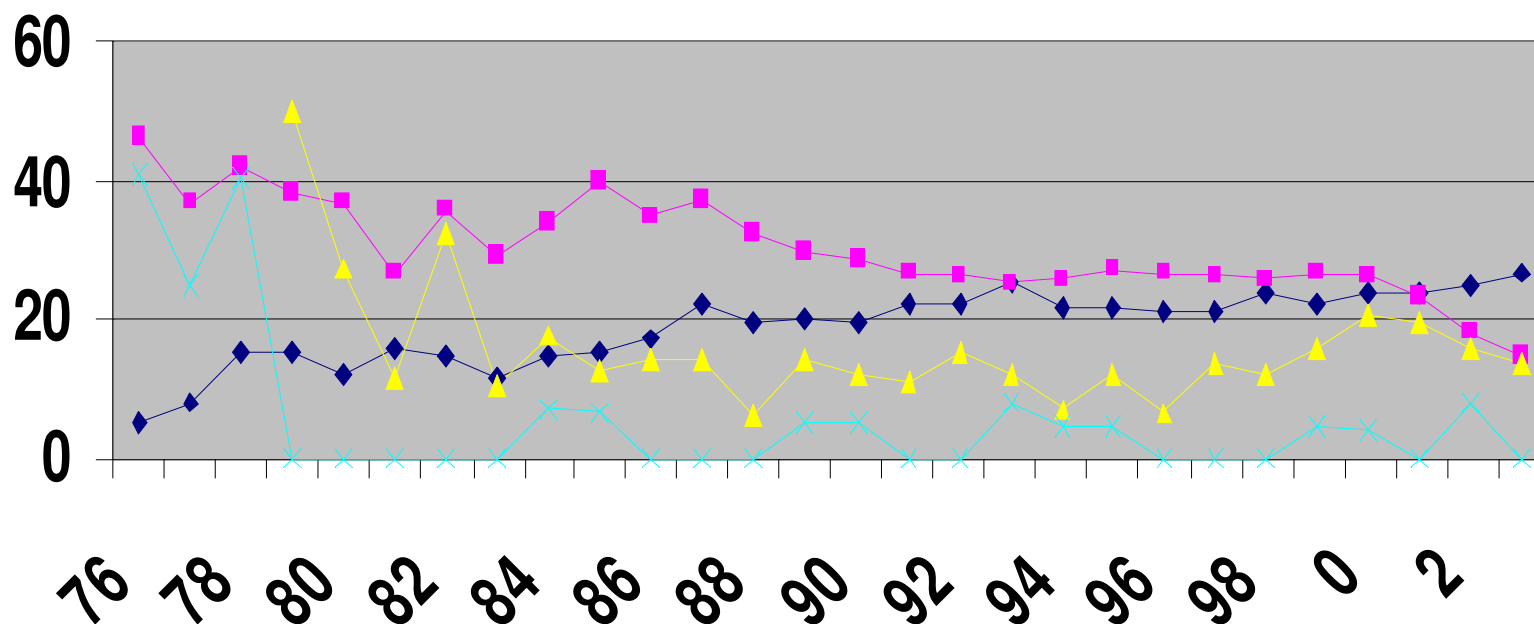
- "Petroleumsnæringen har utover 80-årene og inn i 90-årene stått frem som en foregangsnæring i norsk næringsliv. De har vært i forkant når det gjelder å ivareta hensynet til sikkerhet og arbeidsmiljø og vært et forbilde for landbasert virksomhet" St. melding 7. 2001 – 2002
- *"Som påpekt er det særlig innen sikkerhet at oljevirksomheten har gode resultater å vise til"*
Haukelid 1998

Personskader

Figur 9. Skader pr million arbeidstime. 1976 – 2003.

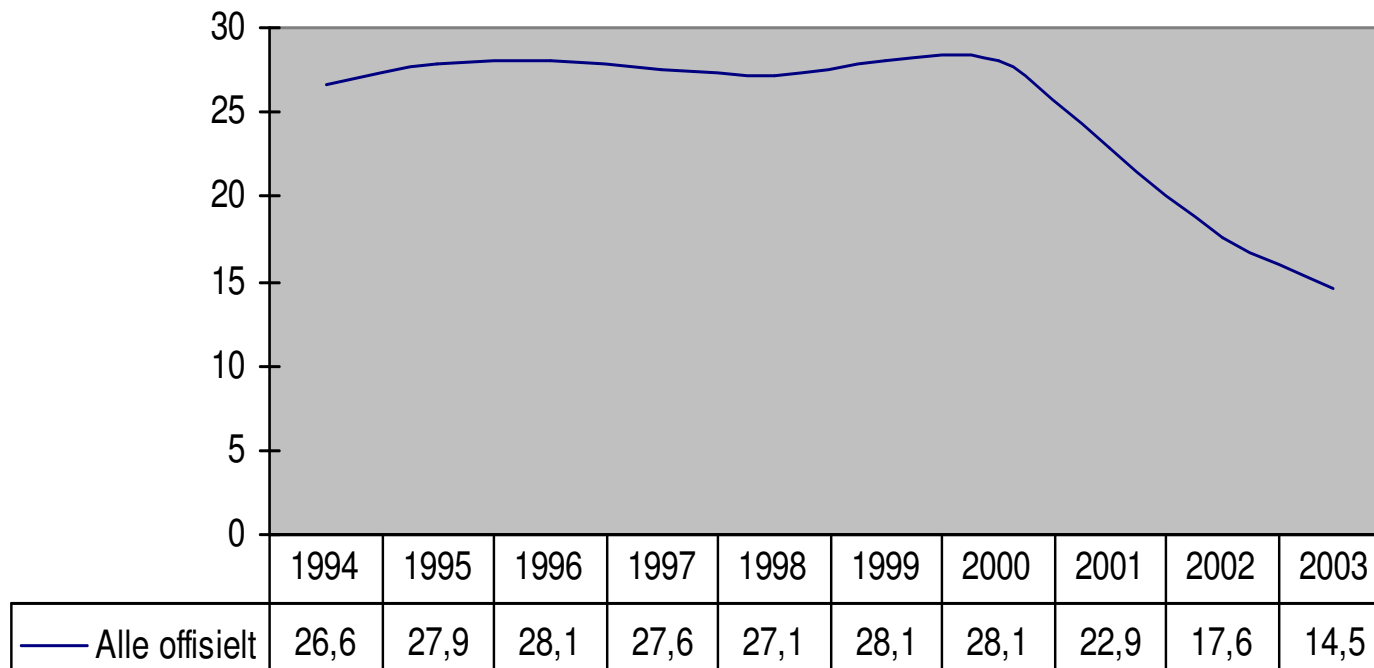


Ulykkestall for faste innstallasjoner

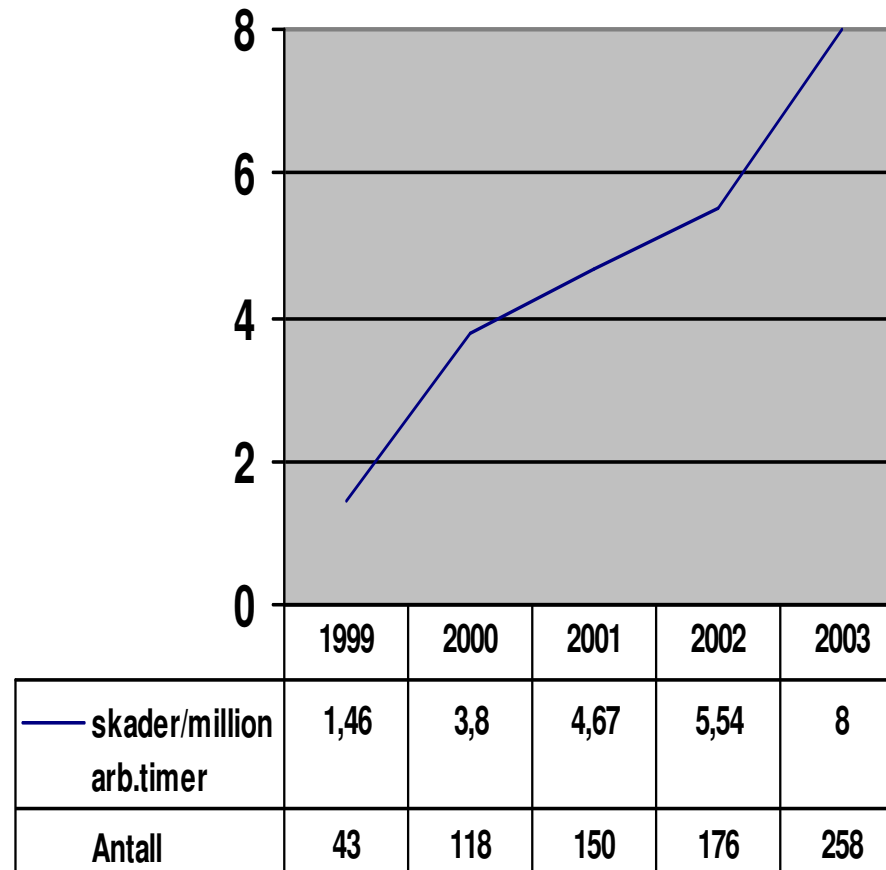


- ◆ Million worked hours
- All accidents/ million worked hours
- ▲ Serious injuries/10 million worked hours
- × Fatal accident rate (FAR). Fatalities/100 million worked hour

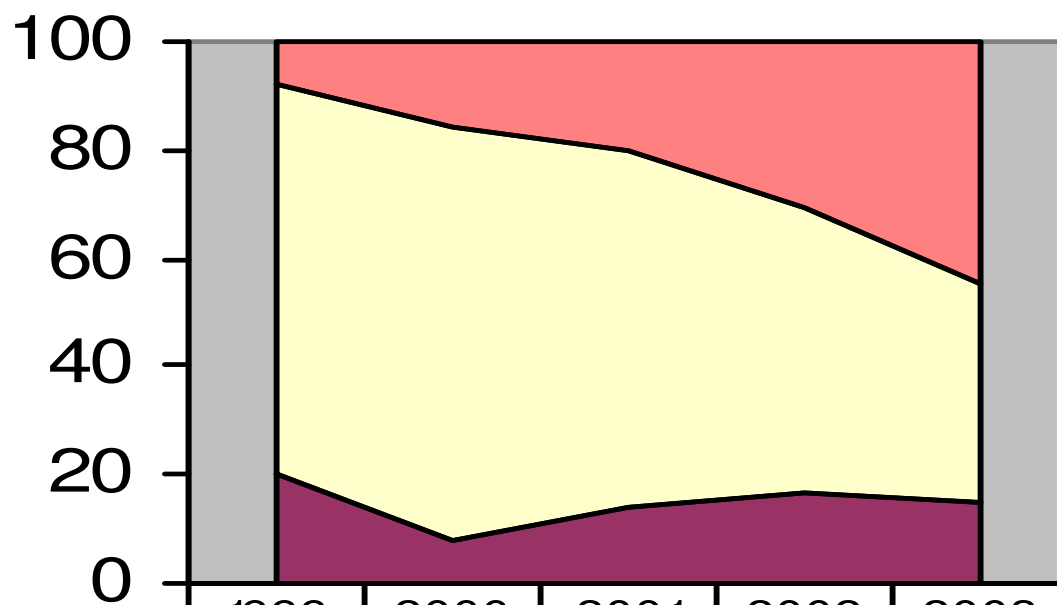
Utvikling fra 1999 til 2003



Omkategorisering



forstuing, prosent av total



	1999	2000	2001	2002	2003
■ Førstehjelp	8	16	20	31	45
■ Behandling	72	76	66	52	40
■ Annet	20	8	14	17	15

Min konklusjon

- Fokuset på organisasjonen og beslutninger
- Kombinert med påstanden om at yrkesrisiko kan elimineres
- Fører til en ansvarsforskyving innenfor organisasjonen
- Ansvaret forskyves fra dem som har ett yrke som passer til den trygge beskrivelsen
- Til dem som har ett yrke som ikke passer til den trygge beskrivelsen